

Valorar la ciutat inclusiva

Tan les polítiques municipals, com el quotidià de les actuacions realitzades des dels serveis de la ciutat –del qual la pròpia acció dels i les professionals municipals forma part-, com en la cultura i valors que impregna unes i altres, apareixen molts elements fomentadors de la inclusió o de l'exclusió. Reflexionar col·lectivament sobre indicadors que ens ajudin a identificar i valorar allò que afavoreix o dificulta la inclusió, esdevé un recurs per promoure la bona convivència i la cultura de pau.

1. Quan aplicar aquesta eina

En qualsevol moment, estructurat o no, ens podem proposar reflexionar amb el nostre equip, amb persones d'altres serveis municipals, o amb veïns i veïnes representants o no de col·lectius del barri amb qui sorgeixi l'oportunitat.

És interessant pensar en mecanismes per transmetre la informació recollida a altres tècnics i polítics per a qui pot ser rellevant.

2. En què consisteix?

Entenem la ciutat inclusiva com aquella que es compromet en vetllar perquè totes les persones vegin els seus drets fonamentals garantits i puguin desenvolupar els seus projectes vitals en condicions d'igualtat, i perquè tots els diversos col·lectius que la componen vegin les seves necessitats reconegudes. Tanmateix, observem que les polítiques d'inclusió impulsades en el nostre entorn es corresponen amb polítiques socials adreçades a lluitar contra l'exclusió social de les persones més vulnerables, i no recullen suficientment ni de forma transversal les necessitats dels col·lectius amb poca influència en la presa de decisions. D'aquesta manera, interessos de col·lectius tan significatius com

els infants, la gent gran o les dones sovint no es confronten amb igualtat d'oportunitats davant dels d'altres col·lectius amb una situació de poder avantatjosa.

Una comunitat inclusiva¹ és aquella que ofereix a totes les persones, sense distinció de la raça, gènere, edat, discapacitat o diferència, l'oportunitat de continuar sent membre de la comunitat ordinària, convida-hi, desenvolupar-s'hi i sentir-s'hi reconeguda com una més. En una comunitat inclusiva, darrere de com s'organitzen els espais, els temps i les normes de convivència cíviques, hi ha uns determinats valors que configuren una forma determinada de ser, de viure i de conviure.

Sovint, depenent del col·lectiu al qual s'adreça una política, s'utilitzen expressions diferents: "ciutat inclusiva" en referència a incloure les persones amb discapacitats; "convivència a la ciutat", per referir-se a polítiques adreçades a la població immigrada; "igualtat d'oportunitats" entre homes i dones, etc. Qualsevol d'aquestes expressions podria aplicar-se a la resta de col·lectius, però l'existència de conceptes diferenciats reflecteix el caràcter específic de les seves necessitats. Les ciutats han de saber donar resposta a aquestes necessitats específiques des de polítiques adreçades a modificar el context de manera que les persones d'un determinat col·lectiu hi puguin

1. Elaborem aquest apartat a partir de la reflexió realitzada des de l'àmbit educatiu a la Guia Índex per la Inclusió (BOOTH, T; AINSCOW, M (2002) Guia Índex per la inclusion. Bristol: CSIE). Traduída al català a [http://www.xtec.cat/serveis/eap/a8900272/NEW%20\(G\)/html/1-1.html](http://www.xtec.cat/serveis/eap/a8900272/NEW%20(G)/html/1-1.html)

interactuar amb igualtat d'oportunitats que les altres. Les polítiques per donar resposta a les necessitats de la ciutadania, en tota la seva diversitat, no han de ser considerades com un servei d'ajuts socials que ofereix el municipi, sinó com la manifestació de la garantia dels drets de les persones que viuen a la ciutat. És evident que molt sovint aquelles actuacions adreçades a respondre les especificitats d'un col·lectiu són útils per la resta de ciutadania.

La ciutat inclusiva, doncs, ha de buscar com superar la mirada de posar les limitacions sobre les persones, quan apareixen dificultats per integrar-les a la comunitat, i adquirir un enfocament que centri l'atenció en les limitacions i barreres que planteja la interacció d'aquestes persones amb el context que les acull. És a dir, no percebem "persones amb dificultats", sinó dificultats i barreres a la convivència i la participació en els contextos amb que aquestes es relacionen, i que no sabem com resoldre.

Dit d'una altra manera a través d'un exemple, si entenem discapacitat com "anormalitat d'una estructura psicològica, fisiològica o anatòmica que suposa una limitació funcional", i entenem minusvalidesa com "conseqüències socials que comporta la discapacitat. Limitació d'oportunitats per assolir la igualtat amb les persones sense discapacitat", ens adonem que les ciutats tenen poques competències per alleugerir les discapacitats, però tenen un ampli camp d'acció per reduir les minusvalideses.

Finalment volem insistir que la pràctica fa evident que les polítiques inclusives pensades per un col·lectiu, sovint esdevenen també útils per a la resta de la comunitat. Un exemple seria les polítiques d'accessibilitat arquitectònica pensades per discapacitats, que són molt útils per cotxets infantils o carrets de la compra.

Proposem explorar la inclusió i l'exclusió a través de tres dimensions interrelacionades en la vida de les ciutats: la cultura, les polítiques i estratègies municipals, i les pràctiques de ciutat. Les dimensions seleccionades pretenen dirigir la reflexió cap als canvis que s'haurien de plantejar.

Les tres dimensions d'una comunitat inclusiva són :

- a. Crear CULTURES inclusives
- b. Elaborar POLÍTQUES inclusives
- c. Desenvolupar PRÀCTIQUES inclusives

a. Crear CULTURES inclusives

Aquesta dimensió està orientada cap a la creació d'una comunitat segura, acollidora, col·laboradora i estimulante, en la qual cadascú és valorat, com a fonament primordial per tal que tots i totes se sentin part de la comunitat. Pretén desenvolupar valors inclusius, compartits per tota la ciutadania, de manera que aquests valors es transmetin a tots els nous membres de la comunitat. Els principis que es deriven d'aquesta cultura comunitària són els que guien les decisions que es concreten en les polítiques municipals i en el dia a dia de la ciutat.

b. Elaborar POLÍTQUES inclusives

Aquesta dimensió pretén assegurar que la inclusió sigui present, de forma transversal, a totes les polítiques municipals, i d'aquesta manera, garantir la millora de la convivència i la participació de tota la ciutadania i en tots els àmbits de la ciutat. Això vol dir fer una ciutat per a totes les persones i col·lectius, i organitzar polítiques i dotar-les de recursos per atendre la diversitat.

c. Desenvolupar PRÀCTIQUES inclusives

Aquesta dimensió pretén que les pràctiques de ciutat reflecteixin la cultura i les polítiques inclusives. Intenta assegurar que les activitats promogudes des del municipi motivin la participació del veïnat, tinguin en compte els seus coneixements i experiències i els tinguin en compte per mobilitzar el màxim de recursos de què disposa la ciutat (tan els municipals, com altres recursos de la comunitat –xarxes informals, iniciatives que afavoreixin la cohesió comunitària i el suport mutu, experiències d'aprenentatge-servei, etc-).

3. Bones pràctiques

Sobre infants

Els infants es troben que es té poc en compte les seves necessitats a l'hora de prendre decisions polítiques. Les necessitats dels infants en relació amb la ciutat són bàsicament referents al joc, l'autonomia i la consideració a l'hora de prendre decisions que els afecten directament.

La ciutat italiana de Fano crea un consell d'infants amb el compromís de totes les regidories per aplicar les propostes que el consell consensuï i planificar de forma compartida les actuacions amb els infants.

Impulsen accions com “A l’escola hi anem tot sols” per definir itineraris escolars o “petits guies” on uns infants descobreixen la ciutat a altres. Aquest model ha estat adoptat per altres ciutats, com Reus o d’altres municipis catalans.

Més informació a <http://www.lacittadeibambini.org/spagnolo/progetto/citta.htm>.

Sobre persones amb discapacitat

Les principals necessitats específiques de les persones amb discapacitat són d’accessibilitat i autonomia. En aquest sentit la ciutat pot emprendre accions de condicionament de l’espai (carrers i voreres, transport públic, edificis, parcs i platges, etc); de foment de l’ocupació laboral i accés a activitats de lleure; de participació en les decisions que els afecten com a col·lectiu; o d’assistència en casos de dependència. La sensibilització de tota la població envers aquest col·lectiu per evitar l’estigmatització també és important. Des de 1997 les platges de Barcelona contenen amb un servei per ajudar a les persones amb discapacitat física a poder-se banyar a la platja.

Sobre dones

Les polítiques d’igualtat de gènere a la ciutat se centren essencialment en la feminització de l’urbanisme i el transport (proximitat de serveis, facilitat pel desplaçament amb carrets, etc); la transversalització de les polítiques de gènere; el foment de la participació femenina en la presa de decisions; l’establiment de mecanismes d’intervenció davant la violència masclista; l’educació i sensibilització per evitar relacions abusives; etc.

Un exemple és l’existència de la Regidoria de Dona a Barcelona, dedicada a promoure la promoció personal i social de les dones i la lluita contra qualsevol discriminació i violència masclista. <http://w110.bcn.cat/portal/site/Dones>

Sobre persones immigrades

En el cas de les persones immigrades i minories ètniques les principals necessitats envers la ciutat són d’orientació, de no discriminació i trencament d’estereotips, de foment de la participació i de normalització en l’accés a l’habitatge, al treball, a l’educació, etc.

La xarxa antirumors de Barcelona és un bon exemple de sensibilització envers la superació d’estereotips estigmatitzadors (<http://www.bcnantirumors.cat/>)

4. Eina

Reflexiona amb el teu equip professional i amb persones dels col·lectius a qui ofereixes atenció fins a quin punt els serveis municipals i d’atenció social responen a aquests indicadors i en quines millores es podria pensar.

Taula d’indicadors per reflexionar sobre els nivells d’assoliment o de millora de cada una de les tres dimensions proposades per la ciutat inclusiva. Aquesta és una proposta que vol convidar-vos a pensar i afegir nous indicadors.

CIUTAT INCLUSIVA

Dimensions de treball

Cultures inclusives

Construir comunitat:

- Els nousvinguts se senten acollits al barri
- Els veïns s'ajuden uns als altres
- Els agents comunitaris municipals i no municipals col·laboren
- Tots els actors comunitaris es tracten amb respecte
- Hi ha un bon nombre d'actors que lluiten pel barri i fan xarxa social

Establir valors inclusius:

- Es tenen expectatives altes envers tots els col·lectius de la comunitat
- Es comparteix una filosofia d'inclusió entre tots els col·lectius
- El municipi compta amb tots els col·lectius

Polítiques inclusives

Promoure un barri/ciutat per a tothom

- S'ajuda a tot nou membre de la comunitat a sentir-se acollit i integrar-se.
- La ciutat acull totes les persones nousvingudes
- La ciutat vetlla per la supressió de barreres arquitectòniques, lingüístiques o d'altres menes.
- Es planifiquen els espais i serveis atenent les necessitats de tots els col·lectius.

Organitzar el suport a l'atenció de la diversitat i les necessitats ciutadanes

- Es preveu la coordinació i articulació de totes les formes de suport, tan municipals com d'altres tipus.
- Hi ha una bona articulació entre els diversos actors que treballen en l'atenció a la diversitat i les necessitats ciutadanes.
- Les polítiques de «necessitats especials» són polítiques d'inclusió.
- Les activitats de formació i reciclatge dels professionals que treballen en l'atenció a les persones i a la diversitat es plantegen des d'una mirada inclusiva.
- S'han reduït les pràctiques judicials punitives a favor de les consensuats o judicials reparadores.
- S'ha reduït l'ús incívic de l'espai públic i el vandalisme.

Pràctiques inclusives

Orquestrar les formes d'intervenció

- Els serveis i espais en funcionament responen a la diversitat de la ciutadania.
- Les activitats d'educació i sensibilització es fan accessibles a tota la ciutadania.
- Es coresponsabilitza el veïnat de forma participativa en les propostes impulsades.
- Les actuacions d'intervenció a la comunitat portades a la pràctica fomenten la inclusió.
- S'avaluen les noves actuacions impulsades i es comparteixen les conclusions amb la ciutadania.
- Es promouen mesures de provenció per evitar esclats violents en conflictes comunitaris.
- Es promou una autoritat no punitiva i reparadora davant els conflictes.
- Els serveis municipals i d'atenció a les persones s'articulen i cooperen.

Mobilitzar els recursos

- Els recursos de la ciutat es distribueixen de forma justa per a donar suport a la inclusió.
- Es coneixen i s'aprofiten els recursos de la comunitat.
- L'experiència dels professionals s'aprofita plenament.
- La diversitat entre la ciutadania s'utilitza com un recurs per a assentar noves pautes de convivència i participació.
- La comunitat genera recursos per a donar suport a la convivència i la participació.

4. Recursos Addicionals

Barbeito, C (2008) *Eines i iniciatives de les ciutats europees per construir la pau. Pràctiques de diplomàcia de ciutat*. Barcelona: Diputació de Barcelona, col. Documents de Treball.
http://escolapau.uab.cat/municipisipau/municipis/eines_pau.pdf

¹ BOOTH, T; AINSCOW, M (2002) *Guia Índex per la inclusió*. Bristol: CSIE [http://www.xtec.cat/serveis/eap/a8900272/NEW%20\(G\)/index.html](http://www.xtec.cat/serveis/eap/a8900272/NEW%20(G)/index.html)

I. BOOTH, T; AINSCOW, M (2002) *Guia Índex per la inclusió*. Bristol: CSIE